

Hodnocení diplomové práce

Les jako vzdělávací prostor?

Rozvoj přírodovědné gramotnosti v preprimárním vzdělávání pomocí environmentálních témat

Autorka: Bc. Kateřina Štáhllová

Problematika přírodovědné gramotnosti představuje jedno z tradičně řešených témat zejména v anglosaských zemích. U nás se do popředí zájmu tento termín dostal až na počátku 21. století (2000), kdy proběhlo mezinárodní šetření pod názvem Program for International Students Assessment – PISA. Termín přírodovědné gramotnosti se postupně stal velmi užívaným (v určitých obdobích nadužívaným) pojmem, ovšem bez jasného vydefinování. Tím se odborníci v ČR začali zabývat až o 10 let později a rámcové vymezení pro úroveň nižšího sekundárního vzdělávání uveřejnili v publikaci Gramotnosti ve vzdělávání (VÚP, 2010). Od tohoto období se zájem o vymezení přírodovědné gramotnosti rozšířil i na další věkové skupiny, a v posledních dvou letech tak může sledovat mírně zvýšený zájem o rozvoj přírodovědné gramotnosti také u dětí v předškolním a raném školním vzdělávání. To se projevuje vznikem celé škály programů a didaktických materiálů, které mají u žáků přírodovědnou gramotnost rozvíjet.

Zatímco pro úroveň nižšího sekundárního vzdělávání existují také evaluační nástroje pro hodnocení dosažení různých úrovní přírodovědné gramotnosti (viz výzkum PISA, projekt NIQES), pro preprimární vzdělávání jsou takové nástroje velmi ojedinělé. Diplomová práce tedy reaguje na aktuální potřebu vzniku takových evaluačních nástrojů vytvořením modelu hodnocení přírodovědné gramotnosti předškolních dětí pro jednu z komponent přírodovědné gramotnosti – osvojování si přírodovědných pojmů (konceptů) dětmi. Model autorka práce nejen vyvíjí, ale také testuje a sbírá na základě něj první data o úrovni přírodovědné gramotnosti žáků běžných mateřských škol a lesních mateřských škol, resp. klubů.

Teoretická část je členěna do třech ucelených oddílů. V prvním se autorka zabývá různými přístupy k definování přírodovědné gramotnosti, volí vymezení, které nejlépe odpovídá podmínkám českého vzdělávacího prostředí a zamýšlí se nad tím, zda je rozvoj přírodovědné gramotnosti v tak nízkém věku u dětí žádoucí. Ve druhém oddíle autorka rozebírá kognitivní dovednosti dětí v předškolním věku. Zaměřuje se na rozvoj řečových dovedností, které umožňují přírodovědné koncepty chápat, zabývá se dětským vnímáním a pozorností, pamětí a učením a také představitostí. To vše jí napomáhá chápat, jaká omezení věk z hlediska

osvojení si konceptů přírodovědné gramotnosti má, a navíc jí tato část umožňuje pochopit, jak tvořit v empirické části didaktický test např. s ohledem na možnosti dětí udržet pozornost.

Třetí oddíl zasazuje přírodovědnou gramotnost do rámce environmentálního vzdělávání. Autorka poukazuje na důležité iniciativy a materiály, které s environmentálním vzděláváním souvisí a propojuje je do určité míry právě s konceptem přírodovědné gramotnosti. Tato část je důležitá zejména proto, že autorka cituje studie, které poukazují na skutečnost, že některé přírodovědné koncepty se u dětí rozvíjejí lépe, pokud mohou být v přímé interakci s přírodním prostředím. Staví tedy do kontrastu podmínky vzdělávání v běžných mateřských školách a lesních klubech.

Empirická část práce je rozdělena do dvou oddílů. V prvním autorka na základě metody kvalitativního výzkumu analyzuje školní vzdělávací programy vybraných mateřských škol a na základě analýzy obsahu a rozsahu výuky v konkrétním tematickém okruhu – ekosystém les – vytypovává jednak obsah testu, jednak vzorek žáků, na nichž bude probíhat její výzkum – sonda. Výsledky obsahové analýzy ověřuje za pomoci strukturovaných rozhovorů s vyučujícími vybraných mateřských škol. Ve druhém oddíle na základě poznatků z oddílu prvního autorka vytváří model hodnocení přírodovědné gramotnosti, konkrétně didaktický test. Lze konstatovat, že tento test tedy hodnotí skutečně tzv. realizované kurikulum, tedy to, čemu se žáci učili. Test byl pilotován v jedné mateřské škole, upraven a použit pro samotné testování na vybraném vzorku mateřských škol. Autorka sledovala velmi dobře principy pedagogického výzkumu – včetně pilotáže testu – přičemž si je dobře vědoma skutečnosti, že s ohledem na počet testovaných žáků, je její výzkum pouhou sondou. Závěry práce částečně potvrzují autorčiny hypotézy, jsou zajímavé, jasné a srozumitelné.

Z formálního hlediska má práce adekvátní rozsah, je dobře členěna, jednotlivé části jsou logicky provázány. Práce je srozumitelná, požívá vhodně odbornou terminologii. V ojedinělých případech však nevhodně využívá některá cizí slova. Citované zdroje národní i mezinárodní jsou s ohledem na téma vhodně vybrané a jejich rozsah odpovídá nárokům na diplomovou práci. V práci se vyskytují překlepy – např. CMŠ namísto LMŠ, VH1 a HV2 (u hypotéz).

Práce využívá tabulek a grafů, v příloze jsou také fotografie dokládající práci autorky s dětmi při výzkumu. Autorka nečísluje tabulky, ale vzhledem k uvedení nadpisu tato skutečnost neovlivňuje srozumitelnosti textu. Citace literatury jsou v textu v pořádku, seznam literatury rovněž, jen v oddíle „literatura dostupná na internetu“ autorka citační normu již v některých případech neuplatnila.

Z pohledu vedoucího diplomové práce lze říci, že autorka práce neměla jednoduchou úlohu. Téma je složité jednak proto, že dané problematice v ČR je věnován spíše okrajový zájem, jednak je průzkum mezi žáky v předškolním věku vzhledem k jejich zralosti vždy výrazně složitější, než mezi žáky vyšších stupňů vzdělávání. Navzdory této skutečnosti autorka zvládla jak samotnou koncepci výzkumu, tak výzkum (sondu) velmi dobře. Pracovala systematicky, samostatně a řešila pružně problémy, které při průzkumu mezi žáky vznikaly. Diplomová práce tak, jak je předkládána odpovídá nárokům na dobře vedený pedagogický výzkum, byť je průzkum veden z pochopitelných důvodů jen na omezeném počtu žáků. Omezeného výzkumného vzorku si je autorka vědoma, výzkum tak správně nazývá sondou a hodnotící postup modelem.

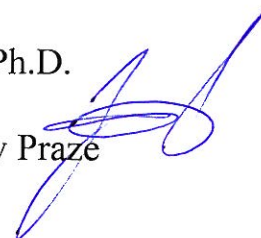
S ohledem na shora uvedené skutečnosti **doporučuji diplomovou práci k obhajobě.**

Navrhované hodnocení **17 bodů (výborně).**

Otázky do diskuze:

1. Ve své práci uvádíte, že v posledních několika dekadách dochází k odcizení dětí přírodě. Sonda naznačuje, že to v jistém směru může mít nepříznivé konsekvence pro rozvoj přírodovědné gramotnosti dětí. Kde spatřujete příčiny tohoto odcizení se?
2. Domníváte se, že by Vámi navržené hodnocení mohlo sloužit také přímo mateřským školám jako nástroj autoevaluace?

RNDr. Svatava Janoušková, Ph.D.
(vedoucí diplomové práce)
Centrum pro otázky ŽP, UK v Praze

Praha, 24. 5. 2016